

I. „Технолог сребреничког геноцида“ – из циклуса европских конститутивних митова

Две речи које су вероватно најчешће помињане у протеклих недељу дана везано за привођење (правди?) Радована Караџића, а оне се опет своде на једну, јесу мит и легенда. Није мало изненађење то што су оне коришћене чак и чешће од популарних појмова традиционално медијски везиваних за ову занимљиву (пара)историјску личност – од „геноцида“, „господара рата“, па чак и „злочинца“. Разлог томе је свакако у томе што је једна половина (у смислу једна од епске „три половине“) српске јавности спремна да га асоцира са оваквим појмовима, док друге „две половине“ то нису – али и једни и други, свако из својих разлога, спремни су да га вину у „легенду“. Међутим, док су први под „митолошком“ природом приче о Радовану подразумевали просвећено исмевање фолклора са стране (самоочигледне) истине, други су појмом „легенда“ појачавали властито уважавање највећег живог хајдука, и старали се да митом превазиђу историју и своју верзију догађаја који су у протекле две деценије пратили вођу (босанских) Срба у сецесионистичким ратовима преселе у вечност коју сама историја неће моћи да угрози. Тим пре што се јасна линија демаркације између историје и мита давно изгубила, ако је икада, заправо, и постојала.

Рат без епике

Нарочито је, међутим, занимљива чињеница да „мит о Караџићу“, на који реферишу и националне и оне „друге“ снаге у Србији заправо уопште није изворан и у новијем предању се конституише тек након формирања првог, почетног мита – мита о Радовану Караџићу, вођи босанских Срба, монструму који је три године цедио живот из опседнутог Сарајева, чудовишту које је тенковима и оружјем развејало крхку, али идилично-утопијску стварност босанске мултиетничности и најзад, идеолог Велике Србије као етнички чистог српског животног простора, чијем је остварењу на путу стајао само мали, али поносити народ Сребреничана, који је за своју храбрости и упорност платио на најстрашнији начин – понављањем геноцида на територији Европе. То је изворни мит о Радовану Караџићу, човеку од кога се леде жиле сваком добронамерном човеку здраве памети, човеку који је симбол нечовечног у човечанству, нечовеку, убици, крволоку.

Са друге стране, ако погледамо српско јавно мњење, лако се стиче утисак да је првобитни доживљај рата у Босни било разочарање; разочарање са једне стране криминалом, профитерством и бесмисленим злочинима, а са друге стране управо недостатком сваке епике, херојства, моралности и родољубља. Срби су у начелу били осакаћени у том погледу, будући да једини нису имали национални консензус, будући да су једини бранили Југославију и једини доживљавали грађански рат не само као грађански, већ често и као братоубилачки. Хероја на српској страни је било, али управо јавност није била спремна да их као такве прихвати, згрожена бесмислом и прљавштином рата који се одвијао пред њеним очима. Навикао да образује властиту епику још током трајања сукоба – како је то било свим дотадашњим ратовима – српски народ, поготово српски народ у Босни и Хрватској, остао је покуњен и поколебан, док га је у борби одржавао голи опстанак, чије је питање такође олако промицало пажњи згађених Београђана. Истовремено, прљавштине и гадости на другим странама, муслиманској и латинској (а било их је пропорционално – будући да је криминална сарадња са непријатељем и/или међународним снагама била окосница мрачних посла у БиХ) њихови ратни медији и национално успламтале јавности пеглали су и прали у ходу, имајући у томе обилату помоћ практично целе западне јавности, са њиховим бесконачним средствима и могућностима „креирања истине“.

„Само питај за паре“

Сваки конфликт има своје историјске, полу-историјске и митске интерпретације, и ове често варирају међу зараћеним странама. Поготово на Балкану нису ретке интерпретације једног истог догађаја као онтолошки темељно различитог (у смислу да се јесте/није догодио, да јесте/није био победа/пораз, те да га неко јесте/није скривио), али истовремено постоје начини да се поуздано утврди како су се ствари заиста одвијале и на чију корист. Проблем са овим начинима лежи у томе што они често доводе у питање постојеће митове, а када су у питању митови од толиког значаја по саму „међународну заједницу“, онда они, заправо, као и да не постоје. А њихова методологија је проста: погледајте ко је у рату профитирао и знаћете његове стварне резултате. А ови резултати су веома непријатни, будући пре свега да воде до великог броја угледне господе, стожера новог капиталистичког поретка у транзиционим остацима бивше Југославије, господе која је била у значајној контроли догађаја на терену, у смислу дотока и протока оружја, намирница и хуманитарне помоћи. Ови национални угледници данас су махом моторна снага савремених Србије, Босне и Хрватске, који их вуку у бољу будућност и подстичу коначно „раскрштавање са прошлосту“, како би најзад могло да се „ради и гради“, а разлике и ратови „оставе по страни“ у општој нирвани европске заједнице равноправних народа без народности. Узгред, сви су они добри међусобни пријатељи и још бољи пословни партнери – као такви светао пример могућности сарадње и мултиетничности на просторима бивше Југославије, у том смислу идеал

„слободног протока робе, људи и идеја“ у савременом, не-ограниченом свету. Али то је само микроплан босанског конфликта, довољан искључиво за унутрашње подгревање „мита о Босни“, али никако одговоран за његово стварање, развијање и надувавање до титанских размера. Ко је профитирао од рата у БиХ, или чак прецизније, ко је профитирао од распада Југославије, видећемо ако мало удаљимо поглед и разместимо фокус са Босне на целу Европу. Не мора човек бити економски стручњак да види колико се Запад баснословно обогатио током распада целог источног блока. И ако нисмо склони да верујемо да су грађани тоталитарних режима истока, побеснели од изненада подарене слободе, систематски кренули да спаљују новац и срањују своје фабрике и предузећа до темеља – разумно је претпоставити да је сав тај новац негде отекао, а најбоља претпоставка би била – баш у оне земље које су се тако експлозивно почеле развијати у то исто време. Само ће наиван човек веровати да су све опљачкане паре из Русије завршиле у рукама олигарха, само ће наиван прихватити да „постиндустријска привреда“ менаџера, банкара и управљача, уз индустрију високих технологија које се махом производе за властите потребе, може тако успешно заменити негдашњу колонијалну експлоатацију, најзад, само наиван човек неће видети „никакву везу“ између чињенице да је, оног тренутка када је пробијена прва рупа у зиду који је источну Европу раздвајао од западне, исток почео експонанцијално да пропада, а запад почео да се богати више него икада.

Иста ствар важи за Југославију. Довољно је само приметити да је монетарни систем државе пропао у секунди, те да су скоро десет година све трансакције обављане у страном валути. Може ли Немачка бити потпуно невини посматрач у конфликту у коме се све трансакције обављају у маркама њене Савезне банке? Одакле су дошле те паре? Ко их је, и како, ставио на располагање људима који су широм бивше Југославије искрсавали са пуним коферима, спремни да спасавају посрнула предузећа чији су директори били њихови рођаци? И је ли могуће да европска економска заједница, унутар које су те марке биле најмоћнија валута, није ама баш ништа зарадила на овом изненадном проширењу сопствене монетарне зоне? Ово су лаичка питања, и опет, човек не мора бити стручњак да зна колики профит следује само од тога. А у питању је само један пример. Оставићемо по страни црноберзијанска мешетарења међународних снага, продавање покварених лекова и застареле хуманитарне помоћи, транзит дроге, робља, оружја и опасних материја, заборавићемо две веома уносне кампање бомбардовања које су резултирале у вишемилионским уговорима за западне произвођаче оружја, сметнућемо с ума и чињеницу да све што данас има вредност у бившој Југославији, или је неупотребљиво, или је у власништву неке филантропске међународне корпорације која се брине за равномерни развој региона, благостање његових грађана и скоро учлањење у Европску Унију. Оставићемо то по страни, јер то није наша прича – наша прича је о Радовану Караџићу.

И постмодерни су потребни зликовци

Прослављена надмоћ Запада над Истоком, бар како је то уобичајно гледано, била је моралне природе. Запад није поробљавао своје грађане, није их лишавао фундаменталних права и слобода попут кретања, говора, живота, па чак и приватне својине. Пред крај Хладног рата, он је своју моралну предност озваничио прогласивши СССР са сателитима „империјом зла“, да би своју скору победу крунисао моралним тријумфализмом који је узео себи за право да устврди да је пад Берлинског зида победа, не једне империје на над другом, не корпоративног империјализма над императивним социјализмом, већ победа слободе, правде и истине над, чиме другим, него ропством, неправдом и лажју. И како би просечан политички активни грађанин Запада, радостан што је правда тријумфовала и одбрамбени рат против „црвене немани“ окончан потпуним дебаклом противника, реаговао када би његове владе и медији прокламовале своје „историјско право“ да „окупирају земљу противника“, „отму њихово благо“ и „одведу њихове жене и децу у робље“? Никако, то би било неморално – и док је просечан порески обвезник спреман да финансира своје власти у одбрани његових животних интереса, није толико спреман да их подржи у освајачком рату. И тако читава ратно-обавештајна машинерија наизглед остаје без посла. Наизглед, јер на сцену ступа хуманитарна катастрофа, и то у самим недрима Европе, у срцу мирољубиве, омиљене и мултиетничке Југославије.

Основна разлика између западног мита и локалне приче о рату у Босни и Херцеговини своди се структуризацију самог процеса – док га Запад описује као спонтано развијање круга насиља детерминисано једино националистичким амбицијама српског вођства, Срби су га углавном видели као изузетно добро контролисан процес, где је врло јасно исценирано када се дешавају офанзиве и пробоји, када потписују примирја и споразуми, када насиље ескалира до покоља, а када ти покољи привлаче пажњу забринуте међународне заједнице. Књиге су писане о злоупотреби медија на балканским ратиштима, а веома угледни и образовани људи трошили су време и професионалне каријере доказујући колико је међународна слика босанског рата заправо искривљена. Било како било, резултати су очигледни. Оно што је започело као напор међународне заједнице да украти подивљале националне страсти у бившој Југославији преко ноћи се претворило у пројекат демократизације и просветитељског моралног преображаја руковећеног са Запада, а уз помоћ до тада невиђене стране администрације.

Истовремено, нешто што је почело као прости наставак медијске традиције „истинитог извештавања“, попримајући све више обресе холивудске приче, претворило се најзад у епску сагу борбе добра и зла, по моделу „Звезданих ратова“ Џорџа Лукаса. Сви елементи су били ту. Некада је постојала Стара Република, коју су амбиције властољубивог бирократе Милошевића довеле до узурпирања политичке и војне силе и самопрокламовања за југословенског императора, чији „пас рата“ Радован Караџић држи својом огромном војном силом у шаху све слободарски опредељене побуњенике, припаднике народа који су означени као „нижи“ и за које нема места у српској Југославији. Српске снаге приказане су као Лукасова империјална флота, а „ненаоружани браниоци Сарајева“ као храбра побуњеничка лига, спремна да животе положи за слободу, демократију и право на различитост (од српске хегемоније). Као зенит моћи и обести сила зла, појављује се, као у филму, уништење епских размера, у којима читав један мали свет (у лику изоловане планете Сребренице под међународном заштитом) бива прегажен и уништен на најсуровији начин, тако да „не остане ни трага“ од ондашњег народа, културе и пркосног слободарског духа. Није потребно ни додавати

да је покољ испланирао, пројектовао и спровео српски „тамни кнез“ Караџић, за рачун незасите воље за моћу балканског „господара смрти“ Милошевића. Наравно, ова холивудизација приче, попут свих великих холивудских сага, заправо се надовезује на све традиционалне историјске представе о великим завојевачима и хегемонима, а у свом педагошко катарзичном аспекту самопотврђивања западне цивилизације као историјског врхунца моралности, она се по својим мотивима, симболима и представама непосредно надовезује на причу о II светском рату и „унутрашњем злу“ које се испилило у гнезду те цивилизације – Европи. Изгледа, наиме, да је зло неопходно „међународној заједници“, како би правдала своју скупу, контроверзну и често агресивну политику. А будући да је западна цивилизација у полету разграђивања сопствених вредности практично уништила свако поимање зла ван холивудских оквира, рат у Босни био је један од идеалних прилика да се нова „глобална опасност“ унесе у домове просечних Американаца, а за њима и свих осталих. Тако је прво један прљав и бесмислен рат за ко зна чији рачун на једној несретној и дубоко подељеној „кризној тачки“ реинтерпретиран до епске борбе добра и зла, а затим странама у конфликту подељене улоге, све да би се на крају сам режисер умешао како са масовним сценама „нечовечности“ и „геноцида“, а најзад и са бројним статистима који су филм учинили толико спектакуларним – од „коњице која долази у последњем тренутку“ (било у облику америчког амбасадора на хрватском тенку, било евро-америчких ловаца који из ваздуха уништавају српске „Звезде Смрти“ по Балкану у секундама пре потпуног уништења сребреничког/бошњачког/албанског народа), преко армије демократизатора на терену, до хора међународних и светских званичника који својим несебичним ангажманом доприносе да се агресор „стави на своје место“ санкцијама, визама и општим презиром. И тако је мит заживео.

II. Српски херој са билећком гардом – постхајдучки циклус

Наравно, оног тренутка када је покренута цела светска медијско-културно-пропагандна машинерија само да би се од једног народа направили „нови нацисти“, а од њихових вођа нови Хитлери/Химлери/Геринзи, могла се природно очекивати реакција на локалном нивоу. Балкан је склон причама, предањима, еповима и митовима уопште, па је прича о „српском геноциду“ лепо примљена међу српским непријатељима у југословенским ратовима, који су је, додуше, учили у ходу, али увек радо понављали и са великим задовољством и уживањем уклапали сопствене епизодне улоге у задати сценарио. Што се Срба тиче, они воле митове можда више од свих осталих (и није тајна да представљају један од европских народа са најјачом митолошком самосвешћу), али у овај мит нису лако могли да се уклопе, нити са њиме да се идентификују. Не само да нису могли препознати властите поступке у ономе што су гледали са многобројних канала јавног и масовног информисања, не само да су њихове вође тамо биле деформисане до непрепознавања, већ су им мотиви иза целе приче било потпуно несхватљиви,

необјашњиви и национално одбојни. Срби не само да никако нису могли помирити свој импулс да бране југословенску отаџбину, а за шта су се заклињали сваки пут када би отпевали химну, са мутном причом о изградњи „Велике Србије“, њима поготово никако није ишло у главу како су то они постали кривци за „националну нетрпељивост“, „разарање Југославије“ и „насилни рат“, када су они били најугроженији распадом Југославије, најизложенији свим облицима етничке нетрпељивости и најзад, једини који су Југославију покушавали очувати. Најзад, расплет рата показао је да су све њихове стрепње и страхови били оправдани, будући да су на његовом крају они етнички очишћени са највећих територија, при чему су потпуно збрисане неке старе и угледне српске заједнице, попут оне у Задру, Сарајеву или Мостару.

Једино што се, у појмовном смислу, може супротставити миту јесте истина, а будући да је слика која се упорно о Србима градила на западу била све, само не то – морао је послужити други мит. Док је цела западна цивилизација располагала са могућностима да „своју верзију догађаја“ учини истином помоћу својих пропагандних потенцијала, у поређењу са којима су немоћни напори Милошевићевих медија и српских заједница у свету испадали немушто, смешно и често контрапродуктивно – Срби који су били одлучни да се не повинују оваквој „интерпретативној узурпацији“ њиховог националног бића могли су томе супротставити само заобилажење целог информативног процеса, уз нужно коришћење традиционалне балканске прве помоћи у борби са страним агресором – ината.

Индукција јуначког десетерца

У најприроднијем развоју догађаја, мали балкански народ који се суочио са непријатељем епских размера (омер војне силе „међународне заједнице“ и српске војске био је у оквирима омера персијске и хеленске војске у Термопилском кланцу), који не само да га проглашава за „највеће зло које је погодило Европу после фашизма“, већ га свим могућим средствима мрцвари, омаловажава и понижава, да би га у два наврата бомбардовао наносећи му тешке цивилне жртве, а суочен са пропагандном машинеријом која његове вође проглашава највећим непријатељима оног глобалног поретка кога тај непријатељ представља, без икакве могућности да изађе из оквира те пропагандне машинерије – том народу је остало на располагању само да се инати, попут јунака Записа из подземља Достојевског, који хировито одбија да учествује у великом и праведном космичком мравињаку. По принципу, „напријатељ мога непријатеља је мој пријатељ“, уз свест да се ради о конфронтацији се новим, планетарним султанатом, сиве, одбојне, па помало и историјски безначајне личности одједном добијају статус националних хероја.

Тек у конфронтацији Срба са „светом“ њихова национална митотворна снага долази до пуног замаха, тек се у оквиру јасних појмова попут „окупације“, „поковања“, „присиле“, „прогона“, или рецимо „слободе“, „светосавља“ и „косовског завета“ кристалише свет

могућности српског националног епа. А традиционални еп презире детерминизам, грози се свих „нужности“, „неопходности“ и „непостојања алтернатива“, он проглашава и апострофира слободу као врховну вредност, традиционално се гнушајући царских удворица, сатрапа и јањичара, просветитеља којима светле једино ракете, пушчана паљба и очњаци, као и сваколике неправде – ко год био тај који је спроводи.

И ту мит о Радовану Караџићу наилази као поручен. Свргнути српски кнез „бежи у хајдуке“, вуче за нос целу међународну администрацију, скрива се по шумама и пећинама окружен бројном дружином и неухватљивом мрежом јатака. Да, јатака – чак је и званична потеря за њиме и другим бегунцима од хашке правде усовјила овај архаични термин, термин који непосредно имплицира да се има посла са хајдуком. А колико је велико српско поштовање према хајдуцима, тим балканским сувоземним пиратима који су узимали своју судбину у своје руке, био њихов противник неверничко царство, корумпирана влада или страни окупатор, није потребно ни говорити. Свака нова вест о Караџићу и Младићу доприносила је јачању тог мита – јер немоћ свемоћних нешто је што пониженог и омаловаженог „малог човека“ Балкана бесконачно радује. Радован Караџић, као политичка личност која, за разлику од осталих балканских „националних хероја“ попут Рамуша Харадинаја, Насера Орића, Анта Готовине, па и самог Ратка Младића, није непосредно учествовала у ратним страхотама, својом интелигенцијом, харизмом и образовањем нарочито погодује оваквој врсти хајдучке епике.

Мит – па шта?!

Радован Караџић, „вођа босанских Срба“, преко Радована Караџића, „зачетника и идеолога сребреничког геноцида“, постаје хајдук Радован, харамбаша невидљивог и неухватљивог покрета отпора против светске неправде на месној равни. Он постаје један од ретких великана српске историје којима су се за живота почеле певати песме уз гусле, што никако није занемарљива чињеница. И какве везе има што те песме „претерују“ и „не одговарају стварности“. Зар је икоме заиста битно ко је стварно био Марко Краљевић, ишта више него што некога интересује ко је стварно био Ахил? И зашто би нас интересовао неки тамо Милош Обилић који као историјска личност није учинио ама баш ништа помена вредно? Или зашто би нам мудри и прорачунати Бранковић био занимљивији од Бранковића-издајника, осим да нас поучи да мудрошћу и прорачунатошћу не постајете епски херој? А хајдук Радован придружио се Старини Новаку, Иви Сенковићу и Марку Краљевићу као носиоцима митске, али стварне националне катарзе – у Аристотеловом смислу подражавања „озбиљне и завршене радње која има одређену величину“ да би се „изазивањем сажалења и страха вршило прочишћавање таквих осећања“. Све ове епске личности служе да образују однос појединца-слушаоца према правди и неправди, да уче шта треба одобравати, а шта кудити, најзад, оне су ту да их очисте од фрустрација нагомиланим једом, повређеним достојанством и очигледном немоћју. Наравно, народни мелос српских сељака и горштака тешко да је морално упоредив са узвишеним идеалима хеленске аристократије, али неке опште црте, попут несклоности према осиноности, тиранији и неправди, те љубави према слободи, истини и интегритету свакако га не красе ништа мање него славне претходнике.

А будући да је Радован Караџић ступио на сцену као „Дарт Вејдер великосрпске империје“, као фокална тачка бескомпромисне осуде целог српског народа – народ се са великом лакоћом идентификовао са оним чије је блаћење инструмент блаћења свих нас. И мада се народни контрамит родио из снаге и полета изворног медијског мита о

босанском рату и Европи/Натоу као Вили Равијојли која спасава, овај пут, посрнулог Мусу Кесеџију – њега је образовала, однеговала и изнела народна снага која је потпуно ван домаћаја страних и домаћих медија. То је делимично стога што су гусле саме по себи средство масовног информисања, технолошки далеко инфериорније, али зато са вишевековним достојанством које није лако пољуљати. То би можда могле учинити деценије и генерације образоване према потпуно антинационалним/антиепским уџбеницима историје и језика, али није извесно да и у овако културно подјармљеној Србији за тако нешто постоји општа сагласност. Док до тога не дође, нови хајдучки циклус само ће цветати.

III. Рађање антиглобалистичког „контамита“ – нови циклус на помолу

Мит и контрамит – то је била прича о Радовану Караџићу добрих тринаест година. Светски медији су производили документарне и игране филмове, анализе и процене, стрепње и наде, а српски „народни песник“ их је упорно преокретао на националну ползу и на подсмех страном окупатору и узурпатору, те његовим домаћим сарадницима, кулацима и „потурицама“. Мит је оспоравао контрамит проглашавајући га (обичним) митом, али изигравајући (објективну и непристрасну) истину, пречесто је хватан у (необјективној и пристрасној) лажи. Контрамит је, будући класичним, народним митом начелно одустао од историјске веродостојности за рачун „службе вечним вредностима“, али управо у свом непосредном односу са народном традицијом, у својој простодушној искрености у отпору „сили и неправди“, у свом упорном позивању на традиционалне народне политичке вредности, он се показао убедљивијим, веродостојнијим и истинитијим од медијски прокламоване „истине“.

Међутим, када је новооформљена проевропска влада ухапсила седог исцелитеља Драгана Дабића, шармантног деку са Новог Београда и разобличила га као главног јунака два савремена епска циклуса, дошло је до веома занимљивих обрта у приповедању. Оно што је нарочито занимљиво јесте да је „заказало“ старо дијалектичко правило да суочавање тезе и антитезе води кристализацији истине као синтезе. У случају убице Караџића и хајдук-Радована, на површину је испливала потпуно нова Дабићева личност. На први поглед, оба мита су профитирала. Медијски мит добио је разрађену слику хиперинтелигентног зликовца који се од правде скрива на најочигледнијем месту, користећи само дрскост своје јавне наметљивости као скровиште. Његова „брилијантна маска“ (брада, шешир и дијета) само су доказ у прилог његовом високом котирању на листи најтраженијих људи планете, а чињеница да је његово скривање било „толико убедљиво“ оправдава напоре до сада начињене у хајци против њега. Народни мит, са друге стране, добио је на располагање обиље чисто робинхудовских елемената, доказавши да хајдук није само „кадар стићи и утећи“, већ заиста „на страшном месту постојати“, односно пред самим носем полиције и јавности. Ситни детаљи, попут преданости молитви и строгом посту, али и свирања гусала под властитом сликом и дрскости да се наступа у јавности, чак и на телевизији, имају управо непроцењиву вредност по сам мит – и нема им мане и из саме холивудске перспективе. Од Малог Радојице до Тајлера Дардена

И управо ту се мит и контрамит сусрећу, преплићу и мешају стварајући нови, контаминирани мит о футуристичком хајдуку из времена опште отуђености и борбе против светског тероризма, бегунцу од светске државе који избегава најлукавије замке већ увелико омражених светских моћника. Марко Краљевић, Старина Новак и Мали Радојица уступају место Морфеју из „Матрикса“, Монте-Кристу, или поготово Дабићевом

колеги полуумењаку, др Ричарду Дејвиду Кимблу (из култног филма „Бегунац“). Све су ово извикани „државни непријатељи“ чија им лична снага омогућује да сакривено преживљавају унутар друштва које их анатемише, невидљиви све док се не појаве као носиоци по себи ослобађајуће истине. Крећући се од Кимбла, Монте-Криста или Роберта Клејтона Дина (из „Државног непријатеља“), који више представљају личне судбине људи који су се нашли на путу „више силе“ (фармако-мафије, репресивног режима, корумпираних политичара) ка Морфеју, Вију („В као вендета“) или Тајлеру Дардену („Борилачки клуб“), који од унутрашњих подривача система и терориста интелектуално прерастају у велике еманципаторе – холивудски елементи мита о „највећем босанском негативцу“ постепено прерастају у самоподривајућу антипропаганду. Ко гони Радована Караџића? Озлоглашене западне обавештајне службе које су умешане у практично све ратове и кризна жаришта и које воде стални тихи рат против сопствених грађана. Ко им у томе помаже? Полуколонијалне међународне трупе у БиХ и марионетски локални режими. А ко помаже бегунца? Народ потлачен од стране властитих политичара, за чије ставове нема места ни у локалним, ни у глобалним медијима, који га славе на традиционалан начин и доживљавају његово име као једини симбол пркоса пред понижењима која кулминирају са потпуно обесним бомбардовањем цивилних циљева, а настављају се условљавањима, уценама и претњама. Све су то детаљи из бројних холивудских филмова, који су у разводњавању јасних црно-белих категорија хладног рата почели интензивно да се боре и против сопствене стране.

Са друге стране, Драган Дабић остаје хајдук, илегалац, који властитим постојањем изазива све који га лове. Његови иницијали упућују на вечито бунтовног дечака из Ћопићевих Магарећих година, он је дежурни кривац на коме се вазда ломе кола, а заправо сви проблеми потичу од неправедне и насилничке управе ђачког дома. Радован Караџић је тако испливао на површину као глобални Де-Де-Ха, прогоњени над којим гониоци више немају тако јасну моралну надмоћ. И одједном јавност која је више од деценије гледала једне исте снимке са Враца, Пала и Грбавице, наилази на нешто ново. На стрпљивог пустињака благе нарави, несмањене харизме и несумњиве популарности у народу. Страни новинари обилазе кафане где је хајдук боравио, узимају у руке гусле којима је свирао, али и приказују српску престоницу пуну специјалних снага МУП за разбијање демонстрација, колико их није виђено од последње узурпације власти за време ванредног стања, проглашеног после Ћинђићеве смрти. И одједном прича како се Караџић скривао постаје важнија од приче шта је Караџић скривио планети, јер је у међувремену, и „планета“ скривила немало ствари.

Пукотине на монолиту

Из досадашњег излагања, неко би могао стећи утисак да је приказан стварни „дијалектички полукруг“, у коме је неосвештена медијска конструкција због властите недоследности оспорена народним предањем, гласинама и приповестима, да би се на крају и једна и друга страна прогласиле историјски редундантним и уступиле место новој, помешаној причи о неком новом Караџићу. У стварности, а сви ови митови не би имали никакву тежину када не би постојала некаква, ма како крхка стварност, медијски мит стоји као монолит, усправан, поносит и тријумфалан над коначним задовољењем правде која је већ спремила и оптужницу и пресуду и којој је само потребно физичко присуство ухапшеног чудовишта да стави тачку на своју изванредну сагу о заштити људских права у Босни. Наспрам њега, народни контрамит о хајдуку/хероју опстаје као секташка, алтернативна истина заснована на појединачном „вјерују“, он живи где се чују

гусле, где се вијоре барјаци отаџбине и нације, где се „туђе неће, а своје не да“. Мит се милозвучно мешкољи посвуда где светли телевизор, он се намеће својом саморазумљивошћу општеприхваћености и баналношћу „информације“ и тешко му је одолети, јер је он у сагласју са свим осталим „истинама“ овдашњег света, без чијег схватања и прихватања се уопште у њему и не може учествовати.

Наспрам ове глобалне силе, контрамит је превазиђени, фолклорни диносаурус, без гипкости и прилагодљивости новоме веку, без лако прихватљивих истина и слатких обећања која падају у недра чим се ритуално повиче „распни га“ – али он поседује једно сабласно достојанство, једну исконску светост на коју је тешко ударити и најсмелијима. Јер ко сме да одрекне патриотизам онима који се дижу из кревета са питањем „шта учинити за отаџбину“? Ко сме одрећи родољубље ономе ко каже (и мисли) да „главу даје, Косово не даје“? Ко сме пребацити „изманипулисаност“ онима који Радована Караџића читају, поштују и славе? Свакако не они којима се стомак окреће при самој речи „отаџбина“ и никада је у уста не узимају, не они којима је Косово средство да се издејствују јефтине речи подршке од стране непријатеља народа и државе, а слика о Радовану Караџићу коју су добили из страних медија помрачује оно што им могу рећи њихови властити страначки лидери. Контрамит је реалност српског отпора, стварност која ће последња пасти, али која ће тешко моћи заменити медијски мит и наметнути се за општу истину, будући да је, као сваки национални мит – строго локална.

Оно што је свакако најзанимљивије, јесте природа овог трећег, неодређеног, недореченог и немуштог контамита – импулса отпора против глобалних медија и њихових истина као таквих, против хумантираних интервенција и демократизације из ваздуха као таквих, против лицемерја, цинизма и претворности дискурса људских права као таквих. За њега је, као и за контрамит, исходште у медијском миту са својим очигледним лажима, манипулацијама и неконзистентностима; као и контрамит, и он је својеврсна антитеза мита, али не садржинска, већ формална. Контрамит одбацује прокламовану холивудску црно-белу истину, контамит је проглашава за неправилно интерпретирану, будући да и у Холивуду негативци одавно носе белу боју. Контамит није нова фаза медијског мита која убрзано осваја свет – он је клица, која полако ниче из семена холивудске иконографије и њеног амбивалентног односа према властитом друштву. И контамит није ограничен на Радована Караџића, он је најновији трач на свеопштем тржишту епске фантазије. Контамит збуњује гледаоца изненадним схватањем Талибана као бораца за слободу и културну разноврсност; он затиче тезом да Садам Хусеин није највећа злоћа Блиског истока јер по броју мртвих убедљиво уступа место насјтаријег Бушу Млађем; контамит глада у очи тезу о светском тероризму и пита: „а шта нас наше вредности уче – да смо ми суочени са светском империјом, шта би ми требало да радимо?“ Старе приче попримају ново обличје, и то само зато што је монолитизму западне променеиве истине (данас нисам што сам јуче био и сутра ћу бити што данас не смем – али тешко оном ко ме данас прогласи за оно што сам био јуче, или ћу можда постати тек сутра) придружио упорну тврдоглавост и инат локалних контрамитова старог епског обрасца.

Кад гусле утихну, а телевизор се угаси

Али, од контамита нема вајде. На њему се не може саградити империја, он нове нараштаје неће учинити бољим од данашњих. Он је пуки рефлекс потребе за митологизовањем у свету фундаментално релативизоване истине и настојање да се исправи унутрашња неконзистентност универзалистичке медијске „стварности“. Попут

др Драгана Дабића, масовног убице и тихог исцелитеља, контамит сам је химера која стоји на путу подједнако новом светском сазнајном поретку, подједнако миту као таквом, у свем његовом достајанству, висини и заблудама. Медијској „истини“ он мрси рачуне захтевајући, гласом доброг холивудског сценаристе, јединство радње, које честа интерпретативна тумбања по моделу Орвелове „двомисли“ чине скоро немогућим, будући да се у овом псеудо-научном дискурсу варијабле понашају као константе и обрнуто. Са друге стране, он подрива десетерачку, епску и сву осталу традиционалну митологију будући да чврсте и непоколебљиве моралне вредности, које представљају њихову суштинску особеност, замењује немуштим интуицијама добра и зла потребним за успешно праћење радње холивудског филма.

А стварност, шта је са њом, сиротицом? Стварност има неке везе са разапињањем Србије на медијски крст, тиче се историјског понижења у изручивању властитих великодостојника и вођа суду који се руга праву и правди. Стварност има неке везе са хиљадама мртвих у Босни, за које је неко неодговорно најавио да се може наћи морална надокнада у смислу понижавања противичке стране у рату. Стварност има везе са породицама једних жртава које су жедне крви и породицама других жртава које су гладне правде. Али стварност нема мого везе са стварношћу, као ни онај ко на њој инсистира. Стварност је ту када треба да се гине, а митови када треба да се ратује. И стварност гине, док митови ратују.

У Београду, 29. јула 2008. године